

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterraneei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies
Series Historia et Sociologia, 29, 2019, 2

ANNALES

**Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterraneei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies**

Series Historia et Sociologia, 29, 2019, 2

ISSN 1408-5348 (Tiskana izd.)
ISSN 2591-1775 (Spletna izd.)

UDK 009

Letnik 29, leto 2019, številka 2

**UREDNIŠKI ODBOR/
COMITATO DI REDAZIONE/
BOARD OF EDITORS:**

Roderick Bailey (UK), Simona Bergoč, Furio Bianco (IT), Alexander Cherkasov (RUS), Lucija Čok, Lovorka Čoralčić (HR), Darko Darovec, Goran Filipi (HR), Devan Jagodic (IT), Vesna Mikolič, Luciano Monzali (IT), Aleksej Kalc, Avgust Lešnik, John Martin (USA), Robert Matijašič (HR), Darja Mihelič, Edward Muir (USA), Vojislav Pavlović (SRB), Peter Pirker (AUT), Claudio Povalo (IT), Marijan Premović (ME), Andrej Rahten, Vida Rožac Darovec, Mateja Sedmak, Lenart Škof, Marta Verginella, Špela Verovšek, Tomislav Vignjević, Paolo Wulzer (IT), Salvator Žitko

**Glavni urednik/Redattore capo/
Editor in chief:**

Darko Darovec

**Odgovorni urednik/Redattore
responsabile/Responsible Editor:**

Salvator Žitko

Uredniki/Redattori/Editors:

Urška Lampe, Gorazd Bajc

**Gostujoča urednica/Editore ospite/
Guest Editor:**

Klara Šumenjak

Prevajalci/Traduttori/Translators:

Petra Berlot (it.)

**Oblikovalec/Progetto grafico/
Graphic design:**

Dušan Podgornik, Darko Darovec

Tisk/Stampa/Print:

Založništvo PADRE d.o.o.

Založnika/Editori/Published by:

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / *Società storica del Litorale - Capodistria*© / Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja / *Institute IRRIS for Research, Development and Strategies of Society, Culture and Environment* / *Istituto IRRIS di ricerca, sviluppo e strategie della società, cultura e ambiente*©

**Sedež uredništva/Sede della redazione/
Address of Editorial Board:**

SI-6000 Koper r/Capodistria, Garibaldijeva/Via Garibaldi 18
e-mail: annaleszdjp@gmail.com, **internet:** <http://www.zdjp.si/>

Redakcija te številke je bila zaključena 30. 6. 2019.

**Sofinancirajo/Supporto finanziario/
Financially supported by:**

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), Mestna občina Koper, Luka Koper d.d.

Annales - Series Historia et Sociologia izhaja štirikrat letno.

Maloprodajna cena tega zvezka je 11 EUR.

Naklada/Tiratura/Circulation: 300 izvodov/copie/copies

Revija *Annales, Series Historia et Sociologia* je vključena v naslednje podatkovne baze / *La rivista Annales, Series Historia et Sociologia è inserita nei seguenti data base / Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:* Clarivate Analytics (USA); Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) in/and Current Contents / Arts & Humanities; IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL).

Vsi članki so v barvni verziji prosto dostopni na spletni strani: <http://www.zdjp.si>.
All articles are freely available in color via website <http://www.zdjp.si>.

VSEBINA / INDICE GENERALE / CONTENTS

- Andrejka Žejn:** Znani in neznani dialektolog Karel Štrekelj 171
Il dialettologo conosciuto e sconosciuto Karel Štrekelj
The (Un)known Dialectologist Karel Štrekelj
- Januška Gostenčnik:** Morphological Alternations in the Local Dialect of Ravnice (SLA T411) from Slavic Comparative Perspective 187
Alternazioni morfonologiche della parlata del luogo di Ravnice (SLA T411) dalla prospettiva comparativa slava
Oblikoglasne premene v krajevnem govoru Ravnic (SLA T411) s primerjalnega slovanskega vidika
- Jožica Škofic:** Ziljsko narečje v Ratečah na Gorenjskem (SLA T008) 203
Il dialetto Zegliano a Rateče nella regione della Gorenjska (SLA T008)
Ziljsko (Gailtal) Dialect at Rateče, Upper Carniola (SLA T008)
- Tjaša Jakop:** Slovenski kraški govor Sovodnj ob Soči 215
La parlata carsica Slovena di Savogna d'Isonzo
The Local Dialect of Sovodnje ob Soči Savogna D'Isonzo) in the Westernmost of the Karst Dialect
- Klara Šumenjak:** 1. in 2. sklanjatev samostalnikov ženskega spola v koprivskem govoru: uporabnost korpusne obdelave podatkov pri oblikoslovni analizi narečnega govora 225
Prima e seconda declinazione dei sostantivi femminile nella parlata di Kopriva sul Carso: l'utilità dell'elaborazione dei dati dai corpora nell'analisi morfologica della parlata dialettale
First and Second Declension of Feminine Nouns in the Dialect of Kopriva na Krasu: Usefulness of the Corpus Approach for Morphological Analysis of Dialects
- Metka Furlan:** Iz Primorske leksike IV 237
Dal lessico del Litorale IV
From Primorska lexis IV
- Anja Zorman & Nives Zudič Antonič:** Intercultural Sensitivity of Teachers 247
Sensibilità interculturale tra gli insegnanti
Medkulturna občutljivost učiteljev
- Nada Poropat Jeletić:** Dijatopijska rasprostranjenost recepcije kodnoga preključivanja u Istri 259
Stratificazione diatopica della ricezione della commutazione di codice in Istria
Diatopic Stratification of the Code-Switching Reception in Istria

Pavel Jamnik & Bruno Blažina: Po več kot sto letih odkrita prava Ločka jama (nad vasjo Podpeč na Kraškem robu) 273 <i>Dopo oltre cent'anni scoperta la vera Ločka jama (sopra il villaggio Popecchio sul ciglione carsico)</i> <i>The Real Ločka Cave Discovered After More Than Hundred Years (Above the Village Podpeč on the Karst Rim)</i>	Danijel Baturina: The Struggles of Shaping Social Innovation Environment in Croatia 323 <i>La lotta della formazione dell'ambiente di innovazione sociale in Croazia</i> <i>Prizadevanja za oblikovanje družbeno inovacijskega okolja na Hrvaškem</i>
Marija V. Kocić & Nikola R. Samardžić: Dve strane jednog napada: otmica britanskog trgovačkog broda Adventure 1718. godine 293 <i>Due lati di un attacco: il rapimento della nave mercantile britannica Adventure nell'anno 1718</i> <i>Dve plati enega napada: ugrabitev britanske trgovske ladje Adventure leta 1718</i>	Kazalo k slikam na ovitku 335 <i>Indice delle foto di copertina</i> 335 <i>Index to images on the cover</i> 335
Cezar Morar, Gyula Nagy, Mircea Dulca, Lajos Boros & Kateryna Sehida: Aspects Regarding the Military Cultural-Historical Heritage in the City Of Oradea (Romania) 303 <i>Aspetti relativi al patrimonio militare culturale-storico nella città di Oradea (Romania)</i> <i>Vidiki vojaške kulturno-zgodovinske dediščine v mestu Oradea (Romunija)</i>	Navodila avtorjem 337 <i>Istruzioni per gli autori</i> 339 <i>Instructions to Authors</i> 341

IZ PRIMORSKE LEKSIKE IV

Metka FURLAN

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Novi trg 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
e-mail: metka.furlan@zrc-sazu.si

IZVLEČEK

V prispevku so obravnavani trije primorski leksemi, in sicer istrsko 'ručula/ryčula 'rukola' (Dekani), kraško pə'ur/po'ur 'široka rakovica, Cancer pagurus' (Nabrežina/Aurisina), pə'yr 'isto' (Križ/Santa Croce, Kontovel/Contovello) in 'yycä 'trnek' (Križ/Santa Croce), 'yycä 'isto' (Kontovel/Contovello). Medtem ko fonetična struktura prvega kaže na manj znan narečni razvoj, drugi kot izposojenka iz narečne italijanščine kaže na še neprepoznano fonetično predlogo jezika dajalca, tretji pa ohranja podatek o še neprepoznanem mednarečnem dogajanju.

Ključne besede: sekundarna palatalizacija velarov, slovenski sprednji samoglasniki, slovenski vokalizem, slovenščina, slovenska dialektologija, mednarečno prekrivanje, izposojenke

DAL LESSICO DEL LITORALE IV

SINTESI

L'articolo tratta tre lessemi litorali sloveni, l'istriano 'ručula/ryčula 'rucola' (Dekani) e i carsici pə'ur/po'ur 'gran-ciporro, Cancer pagurus' (Nabrežina/Aurisina), pə'yr 'stesso' (Križ/Santa Croce, Kontovel/Contovello) e 'yycä 'amo' (Križ/Santa Croce), 'yycä 'stesso' (Kontovel/Contovello). Mentre il primo con la sua struttura fonetica indica uno sviluppo dialettale sloveno finora meno conosciuto, il secondo risulta un prestito italiano dialettale che testimonia la struttura fonetica della parola di lingua donatrice non ancora evidenziata, il terzo invece conserva l'informazione sul contatto intradialettale sloveno ancora sconosciuto.

Parole chiave: palatalizzazione secondaria delle consonanti velari, vocali anteriori slovene, vocalismo sloveno, sloveno, dialettologia slovena, contatti intradialettali, prestiti linguistici

UVOD

V prispevku so prvič primerjalnojezikoslovno in etimološko obravnavane tri besede iz različnih primorskih narečij oziroma govorov, in sicer

- a. istrsko *'ručula/ryčula* 'rukola' (Dekani);
- b. kraško *pə'ur/po'ur* 'Cancer pagurus' (Nabrežina), *pə'yr* 'isto' (Križ, Kontovel), ki pa je bilo pred dobrimi štirimi stoletji kot *paurie* zabeleženo le v italijansko-slovenskem slovarju iz leta 1607 avtorja Alasia da Sommaripa;
- c. *'hycä* 'trnek' (Križ), *'hycä* 'isto' (Kontovel), ki se le v Alasijevem slovarju pojavlja zabeleženo kot *godifa*.

Prva beseda s svojo fonetično strukturo ohranja podatek o malo znanem slovenskem narečnem pojavu, tj. o narečni sekundarni palatalizaciji velara pred nena-glašnim *u*, na katero je prvi opozoril Rigler 1958, 1963 le z južnotranjskim primerom *ščädēlca* 'skodelica' (drugi primer iz slovenske Istre je dodala Furlan, 2018), tretja odraža do sedaj še neprepoznan narečni razvoj slovenščini, tj. nastanek slovenskega narečnega *y* iz praslóvanskega **ǫ* ali **o*, druga pa vsebuje fonetično-naglasni podatek o stanju tujejezične romanske predloge ob izposoji. Vse tri so zato pomembno informativne za historično dialektologijo, slovensko in romansko.

ISTRSKO 'RUČULA' 'RUKOLA' (DEKANI)

Narečna sekundarna palatalizacija velara pred nena-glašnim *u*

V prispevku Sekundarna palatalizacija velara pred nena-glašnim prvotnim slovenskim *u*: istrsko gradivo (Furlan, 2018) sem pokazala, da je ob južnotranjskem *ščädēlca* 'skodelica' (Dolnje Vreme, Vrbovo), *št'jdēlca* 'isto' (Harije) rižansko *vinčist'ja*, *vinčošťjə* 'binkošti' (Dekani), *vinčisti* 'isto' (Podgorje), *vinčošťjə* (Škofije) in *vinčošťjə* (Tinjan) šele drugi znani primer, ki potrjuje delovanje sekundarne palatalizacije velara pred sprednjim samoglasnikom kot fonetičnim odrazom prvotno nena-glašnega slovenskega *u*. V tem pogledu se območje rižanskih govorov prek jugovzhodnega slovenskega povezuje z območjem prekmurščine, kjer je sprednja izreka iz prvotnega slovanskega samoglasnika **u* v naglašeni in nena-glašeni poziciji dobro znana.

Prvotni slovenski *u* je bil namreč ne glede na dolžino in akcent zgodaj, ko se razlike v razvoju vokalizma glede na razmerje kračina : dolžina, naglašeno : nena-glašeno še niso vzpostavile, sprednji samoglasnik, njegovo območje pa bolj ali manj ustreza območju prehoda jata **ě* v sln. **ei*, saj je bil v južnem in vzhodnem delu slovenščine ta samoglasnik nekoč gotovo bolj razširjen (Rigler,

1958). Fonetična sprememba je stara zaradi obsežnega areala v slovenskem prostoru in enake pojavnosti tudi na hrvaškem območju, in sicer v severni čakavščini, večini kajkavščine in v posavski štokavščini (Vermeer, 1979, 1987; Greenberg, 2002, 128), pa tudi zato, ker se je udejanila še pred razvojem **l* v slovenski samoglasniški odraz *u*, prim. pkm. *glŭji* 'gluh' (Beltinci) < psl. **gluhv*: *mŭčati* 'molčati' (Beltinci) < psl. **mŭlčěti*, in tudi pred prehodom sln. **ō* v dolenski *ū*. V številnih dolenskih razmerjih tipa *lŭna* : *kaŭ* (okolica Višnje Gore) namreč prvi primer brez velarnega *l* kaže na prvotno sprednjo izreko izhodiščnega slovenskega *u* (Rigler l.c.). Razvoj *u*-ja v samoglasnik sprednje vrste se je verjetno realiziral med 11. in 12. stoletjem (Greenberg, 2002, 128), zato ga je treba uvrstiti med najstarejše znane fonetične, kot sta denazalizacija in prva slovenska diftongizacija, ki sta slovenski prostor razdelili na dve območji. Delovati pa je moral pred vseslovenskim naglasnim umikom tipa *zvezda*, ki je deloval v 12. stoletju (Ramovš, 1950), saj že odraža razlikovanje glede na vokalno kvantiteto. Ta umik je namreč deloval le na prednaglasno dolžino, na prednaglasno kračino pa (še) ne.

Istrsko 'ručula' 'rukola' (Dekani)

Med tem sem med narečnim gradivom za Dekane, ki ga je v letu 2017 objavila Suzana Todorović, naletela še na en primer. To je le v Dekanih zabeleženo *'ručula* 'rukola' (Todorović, 2017, 196) z varianto *'ryčula* 'vodna kreša' (SDLA-SI, II, 203), ki s *č* namesto povsod drugod potrjenega *k* kaže na delovanje sekundarne palatalizacije velara, ki se je lahko udejanila le, če je bil v času njenega delovanja nena-glašni ujevski vokal desno od velara sprednje vrste in ne zadnje, kot je videti danes. Najprej pa je treba izključiti možnost, da *č* namesto *k* ni morebiti posledica katerega drugega jezikovnega pojava.

Izvor in etimologija slovenskih narečnih *'rykla*, *rŭkla* ... in knjižnega *rukola*

V drugih istrskih krajih se beseda za rukolo večinoma najde le z reduciranim samoglasnikom med prvotnim velarom *k* in *l*('), prim. *'rykla* (Škofije – Todorović, 2017, 196), *'rykla* (Dragonja – Todorović, 2015a, 163), *'rykl'a* (Nova vas, Padna, Sveti Peter – Todorović & Koštiál, 2014, 135), *'rykl'a* (Boršt), *'rykjă* (Krkavče), *'rykla* (Tinjan – vse Todorović, 2015b, 137). Enak reducirani refleksi *rukla* s korenskim *u*, ker govor Svetega Antona praviloma ne potrjuje razvoja v visoki sprednje-srednji samoglasnik *y*, je v pomenu 'kreša' v slovarju iz leta 1995 zabeležil Jakomin. Ta refleksi je glede *u* primerljiv s kraškim *rŭkla* 'ruta, Eruca sativa' (Godnič-Godini, 1984, 123).¹ Jako-

1 Pomenska predstavitev fitonima je v tem viru kontradiktorna, saj slovenska knjižna ustreznica *ruta* ne označuje iste rastline, kot jo latinska oznaka *Eruca sativa*.

min pa je ob *rukla* zabeležil tudi istopomensko *'rukola* 'kreša',² ki je v fonetičnem oziru enako dandanes širom po Sloveniji uporabljanemu in šele v Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika predstavljenemu *rúkola* 'enoletna, regratu podobna rastlina z nazobčanimi listi, močnega, ostrega, nekoliko grenkega okusa, primerna za solate, kot dodatek različnim jedem', kar je sinonimno z *rúkvica* 'Eruca sativa', ki je bil še sredi prejšnjega stoletja izrazito strokoven in ne ljudski botanični termin (Glowacki, 1913, 193; Benkovič, 1922, 22; Piskernik, 1951, 102; Simonović, 1959, 186), ni pa v nobeni neposredni povezavi s sln. *rúkola* oziroma it. ben. *rùcola*, kot se trdi v SNB, 2012, 322.³

Medtem ko je *rukola* kot čislana vrtnina v kontinentalni Sloveniji postala znana šele v zadnjih desetletjih, so jo Primorci, prvotno tudi kot nevrtnino, tj. plevel, poznali že prej, saj je rastlino kot *rúkulja* slovarsko predstavil že Pleteršnik po Erjavčevem gradivu v pomenu 'Eruca sativa' za Šempeter pri Novi Gorici in v pomenu 'Diplotaxis, dvoredec'⁴ za Breg pri Trstu (Erjavc, 1879, 127; Štrekelj, 1889, 468). Knjižna varianta *rúkola*, ki je enaka dekanski *'rukola*, predstavlja izmed slovenskih variant za rastlino *Eruca sativa* (= *Brassica eruca*) najmlajšo izposojenko, ki pa ni nujno izposojena iz it. ben. predloge *rùcola* 'Brassica eruca' (Boerio, 1867), it. tržaš. *rùcola* 'isto', ampak kar iz it. knjiž. *rùcola*, od koder je prešla tudi v beneške italijanske govore (Doria, 1987, 537). Tudi drugi primeri, kot so furl. *rùcule* 'Eruca sativa' (NP), mugl. *rùcula* 'ruchetta' (Zudini & Dorsi, 1981), it. bizj. *rùcula* (Domini, Fulizio, Miniussi, Vittori, 1985) in it. tržaš. *rucula* (ob *rucola*) 'eruca, ruchetta, ruca' (Kosovitz, 1968), z neleniranim velarom kažejo, da v svojih sistemih niso avtohtoni, ampak izposojeni.⁵

Rastlinsko ime, ki se je po Evropi širilo iz latinske botanične nomenklature, je izvorno manjšalnica na *-ula* iz lat. *ērūca* 'rukola',⁶ kar je po aferezi dalo rom. **'ru:cula*, po spustu artikulacije nenaglašene *-u-* pa **'ru:cola*. Če bi bilo rom. nelenirano **'ru:cula* ljudski fitonim in bi zato podlegel sistemskim razvojem ljudskih romanskih jezikov, bi zanj prek sinkopirane oblike pričakovali it. knjiž. refleks ***rucchia*, it. ben. pa ***rucia*. Torej enako kot je lat. *torculum* 'stiskalnica' prek **torclu* dalo it. knjiž. *torchio* 'isto' in it. ben. *torcio* ali pa vulg. lat. *vetulus* prek **veclu* dalo it. knjiž. *vecchio*, it. ben. *vecio*. To pa

pomeni, da bi v romanskem jezikovnem okolju oziroma v italijanskem beneškem sistemu refleks ***rucia* s [č] lahko vplival na spremembo rom. **'ru:cula* v rom. **'ru:ciula*. Takšne oblike pa niti v knjižni niti v beneški italijanščini niso potrjene. V knjižni italijanščini je v rabi tudi manjšalnica na *-etta* *ruchétta* 'Eruca sativa', ki je bila izposojena v frc. *roquette* in špan. *ruqueta* (Battisti & Alessio, 3293), v it. narečjih, ki bi dali palatalizirano obliko **ruciet(t)a*, pa ni potrjen.

Istrsko *'ručula* 'rukola' (Dekani) kot tretji znani primer delovanja sekundarne palatalizacije velara pred nenaglašnim *u*

Iz tega sledi, da je č v dekanskem *'ručula* 'rukola' lahko le internoslovenskega nastanka iz izhodiščne oblike **'ru:kul'a* kot replike rom. **'ru:cula*. Medtem ko istrski odrazi tipa *'rykl'a* (Boršt) s palatalnim *l'* kažejo, da se je izposoja izvršila v času, ko je srednji *l* pred temnimi vokali in predkonzonatni legi že prešel v velarni *l*, in pred delovanjem slovenske vokalne redukcije, torej pred 16. stoletjem, dekansko *'ručula* ob *vîncist'jə* s palataliziranim velarom kaže, da je bil rom. **u* (tako kot nem. **u* v slovenski repliki **vinkušti* > dekansko *vîncist'jə*) v slovenščini nadomeščen kot sprednji samoglasnik *ü* in ne kot zadnji *u*. Slovenska replika se je torej glasila **'rù:kùl'a*, redukcija v odraze tipa *'rykl'a* (Boršt) pa se je, če upoštevamo tako južnonotr. *šćadēlca* 'skodelica' < **škü'de:l-ica* iz rom. **scu'de:la* kot tudi dekansko *vîncist'jə* < **vi:nküšti* iz srvn. **finkusti(n)*, udejanila po delovanju sekundarne palatalizacije velarov:

rom. **'ru:cula* → sln. **'rù:kùl'a* > **'ri:cùl'a* > *'ručula*^{DEKANI}
> **'rù:kùl'a* > *'rykl'a*^{BORŠT}, *'rykla*^{ŠKOFIJE}

srvn. **finkusti(n)* → sln. **vi:nküšti* > **vi:nčüšti* > *vîncist'jə*^{DEKANI}
> **vi:nküšti* > *vînküšti*^{KUBED}

rom. **scu'de:la* → sln. **škü'de:la* > sln. **šćü'de:l(ica)* > *šćadēl(ca)*^{DOLNJE VREME}

Ker dekansko *'ručula* redukcije nenaglašene *u* ne potrjuje, dekansko *vîncist'jə* pa jo, je vokalno redukcijo v *'ručula* verjetno preprečil soobstoj mlajše izposojenke *'rukola*.

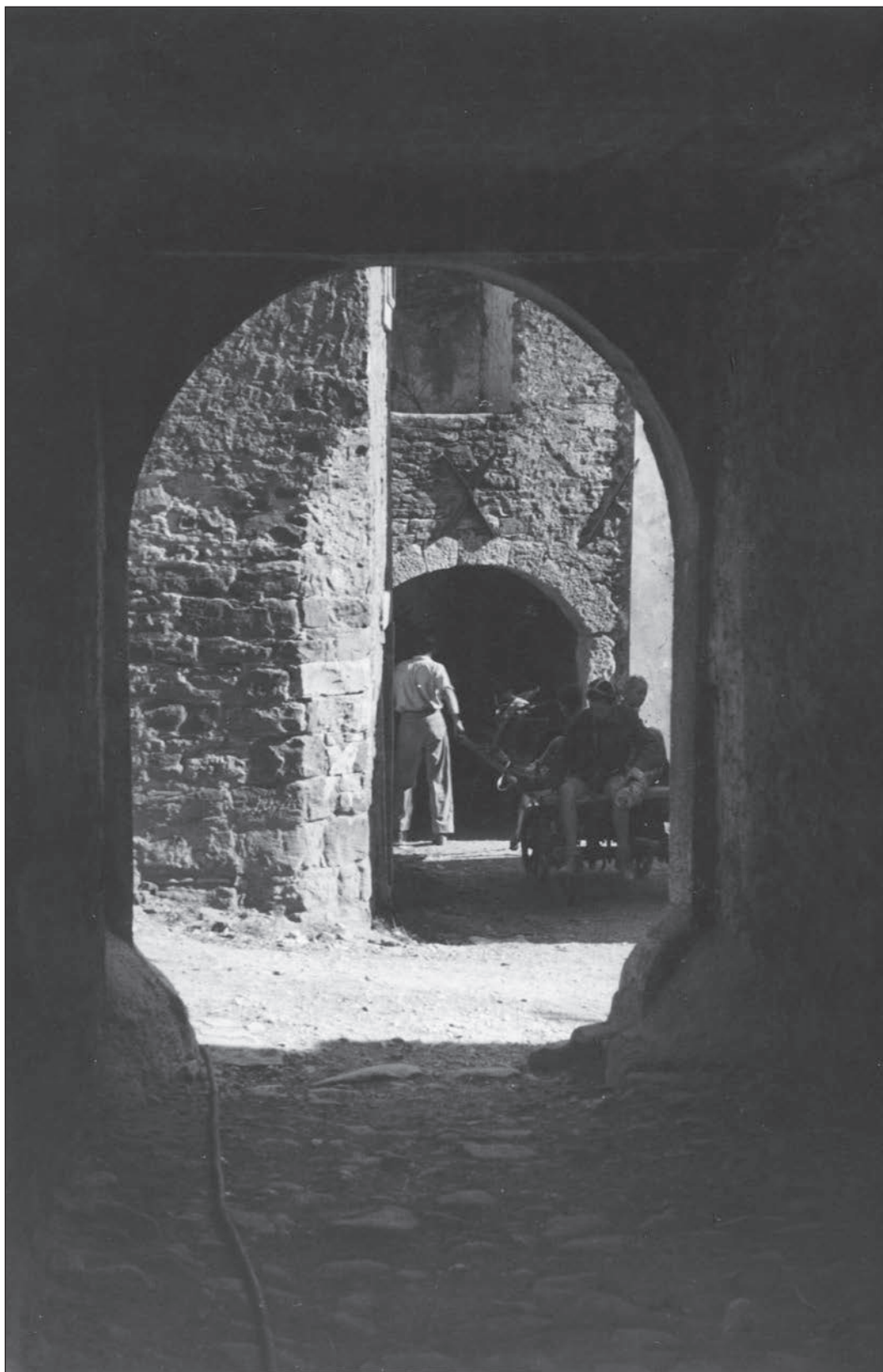
2 Tudi drugod v Istri so fitonimi tipa *rukola*, *rukla*, *rykla* itd. uporabljeni za označevanje *Nasturtium officinale*, tj. vodne kreše, ker sta obe rastlini pikantnega okusa in uporabljeni v kulinariki. Tako so v SDLA-SI, II, 203 navedeni fitn *'rukla* (Malija), *'rukla* (Boršt), *'rykl'a* (Padna, Koštabona, Pomjan), *'rykl'ä* (Šmarje), *'rykja* (Trebeše, Sočerga), *'rykja* (Krkavče), s sekundarnim nosnikom *'rynkla* (Gažon) in *'runkula* (Gračišče) pomensko predstavljeni le z 'vodna kreša, it. *nasturzio*'. Z lat. fitonimom *ērūca* determinirani kasnejši evropski fitonimi lahko označujejo rastline *Eruca sativa*, *Diplotaxis* in *Nasturtium officinale*, pri prvih dveh je stična točka prenosa podobna oblika listov in tudi cvet, pri prvi in tretji pa pikanten okus in uporaba v kulinariki.

3 Vir za ta fitonim je verjetno č. *rukev* 'vodna kreša, *Nasturtium officinale*' (Machek, 1954, 68), replika **rukev* pa je bila podaljšana s pripomo *-ica*, s katero se je izpostavilo, da gre za rastlino, podobno in ne enako vodni kreši.

4 V takem pomenu je beseda *rúkulja* sporočena kasneje v Glowacki, 1913, 194 in Bevk, 1927, 176.

5 Sledovi leniranih romanskih predlog se posredno kažejo kot izposojenke v hrv. *rigula* 'Eruca sativa' in *riga* 'isto' poleg *ruqa* (Skok, 1973, 142; Vajs, 2003, 199), *riĝula* (Labin – Filipi & Buršić Giudici, 2012, 892).

6 V klasični latinščini je bila rastlina metaforično poimenovana z *ērūca* 'gosenica' (Vajs, 2003, 199), ker je *rukola* kot divja rastlina trdodlakava (Glowacki, 1913, 193), gojena pa ne.

Slika 1: Obokane hiše, Kontovel (Slovenski etnografski muzej, Foto oddelek Tiskovnega urada pri predsedstvu vlade Slovenije).

KRAŠKO PAURIE 'GRANCIPORI' (ALASIA 1607):
PǾUR/PO'UR (NABREŽINA), *PǾYR* (KRIŽ,
 KONTOVEL)

Sodobno kraško gradivo kot vir za ustrezno branje Alasijevega zapisa *paurie*

Alasia da Sommaripa je med številnimi zahodnimi dialektizmi iz Devina z okolico zabeležil tudi *paurie* in ga, ker je tudi slovenska beseda zapisana v množini,⁷ razložil z it. množinsko ustreznico *grancipori*, kar ustreza sodobnemu knjiž. it. *granciporro* 'široka rakovica' z lat. nazivom *Cancer pagurus*. Ko sem pred leti to Alasijevo gloslo predstavila in etimološko razložila v geslu **pavrje* za tretjo knjigo Etimološkega slovarja slovenskega jezika, mi ob Alasijevi potrditvi ni bila znana nobena druga slovenska. Tedaj je Alasijevo *paurie* veljalo za hapaks legomenon slovenske leksike. Pa ni. Po dobrih štiristo letih je na ta kraški narečni zoonim leta 2015 prav tako kot pred njim Alasia da Sommaripa na terenu slišala in zabeležila Rada Cossutta, in sicer v Nabrežini kot *pǾur/po'ur* 'kosmač (Cancer pagurus)/Granciporro', v Križu in na Kontovelu pa kot *pǾyr* 'isto' (Cossutta, 2015, 233). Iz gradiva v isti monografiji je tudi razvidno, da se beseda v vseh treh krajih uporablja tudi v generičnem pomenu 'rak' (Cossutta, 2015, 236).

Narečna beseda za raka *Cancer pagurus* je v slovenščini romanska izposojenka, njen zadnji vir pa je grška zloženska *πάγουρος* 'Cancer pagurus' iz gr. *πάγος* 'skala, čer' in *οἶπά* 'rep, zadek', s katero je bil ta rak poimenovan po trdem zadku/repu (Frisk, 1973, 460).

Kot prvotno proparoksitonirana grška izposojenka v latinščini se v zvezi (*cancer*) *pagūrus* pojavi pri Pliniju, kasneje pa je v 14. stoletju v Anconi sporočeno (*granci*) ... *paurii*, kar se ohranja v sodobni knjižni zloženci *grancipòrro* 'Cancer pagurus' kot standardu na podlagi narečnih variant, kot je it. ben. *grancipòro* 'Cancer pagurus' (Boerio, 1867), prim. tudi istr. ben. *granšiporo* 'kosmač (Cancer pagurus)/Granciporro' (Izola, Piran – Cossutta, 2015, 233). Drugi del *-pòro* it. ben. zloženske *grancipòro* odraža fonetični razvoj iz lat. *págūrus* (po Battisti & Alessio, 1858 z ohranjenjo proparoksitonezo), ki se je po izpadu medsamoglasniškega **g* glasilo rom. **páuru*, iz česar je prek **páoro* nastalo današnje it. ben. *-pòro* (Battisti & Alessio, 1858). Fonetični razvoj monoftongizacije torej sledi beneškemu tipu *tola* 'deska, miza' < *tàola* < **taula* < rom. **taŷola* < lat. *tabula* 'deska, plošča'. Slovenske izposojenke *paurie*, *pǾur/po'ur* in *pǾyr* pa niso le petrificirani ostanki rom. predloge z že izpadlim *-g-* in pred monoftongizacijo, ampak

sodobne kraške oblike *pǾur/po'ur* in *pǾyr* z naglašenim *u*, ki se na Kontovelu glasi *y*, kažejo na paroksitoniranost romanske predloge, tj. rom. **pa'u:ru*. Izhodiščno proparoksitonezo po grški predlogi se predpostavlja le zaradi romanskega izpada medsamoglasniškega *-g-*, ki naj bi se realiziral le za naglašenim zlogom, v kar pa dvomi Rohlfs, 1966, 298.

Kakorkoli že, sodobno kraško gradivo kaže, da je treba Alasijev zapis prebrati kot [*pa'urje*] in da izhodiščno sln. **pa'u:r* 'Cancer pagurus', od koder so se razvile vse sodobne kraške oblike, predstavlja fonetično repliko v 14. stoletju v Anconi zabeleženega refleksa *paurii* in hkrati fonetično predstopnjo it. ben. *-pòro*, ki se je lahko razvil tudi iz rom. paroksitona **pa'u:ru* > **pa'oro* > it. ben. *-pòro*, če upoštevamo, da je bil paroksitonon tudi istrski hdn substratnega izvora **Arga'on(e)* 'Dragonja' z beneškim razvojem v **Argon*.⁸

KRAŠKO *GODIJA* 'HAMO' (ALASIA 1607) : *'TYCÄ*
 (KRIŽ), *'TYCÁ* (KONTOVEL)

Slovensko (*v*)*odica* 'trnek', toda **godica* 'isto' (Devin z okolico)

Med zahodnimi dialektizmi iz Devina z okolico je Alasia da Sommaripa zabeležil tudi *godifa* [godica]⁹ in ga razložil z italijansko ustreznico *hamo*, sodobno it. *amo* 'trnek'. Alasia da Sommaripa je kot predlogo za svoj slovar uporabljal tudi Megiserjevega iz leta 1592, v katerem za n. *Angel*, lat. *hamus* in slovensko ustreznico *tèrnek* pod oznako *Cr.* (= *Croatice*) najdemo zapis *odiza*, ki ga je Megiser najbrž povzel iz četrtega stolpca Dalmatinovega Registra 1584, ki je označen s *Harvazhki, Dalmatinfski, Istrianski, Crafski* in vsebuje zapis *odiza* ob kranjskem (*Crajnfski*) *ternek*. Ker Alasia da Sommaripa iz protestantskih virov ni slepo prepisoval, ampak so mu služili za abecedarije, s pomočjo katerih je ugotavljal, ali je ustrezna beseda v rabi tudi v slovenščini njegovega okolja in jo zapisal v fonetični podobi, kot jo je slišal v slovenščini na terenu, tj. Devinu z okolico. Iz obeh protestantskih virov, ki vsebujeta zapis *odiza*, je iz njegovega *godifa* treba ugotoviti, da se je beseda za trnek v slovenščini Devina z okolico na začetku 17. stoletja glasila *godica* in da je imela v vzglasju protetični *g-* kot razvojno varianto prvotnega protetičnega [*g-*]. Zanimivo pa je, da se enak razvojni rezultat *gòdica* 'trnek' (ob *òdica*) najde na jugovzhodnem hrvaškem predelu Istre v kraju Viškovići, it. Viscovizzi (Filipi & Buršič Giudici, 2013, 187).¹⁰

7 Enako je tudi Alasijeva slovenska beseda *lafcie* [lasje] predstavljena z italijanskim ustreznikom v množini *capegli*, sodobno *capelli*, ednina *capello* 'las'.

8 Podrobneje o razvoju od antičnega hdn *Argaone* do sodobnega slovensko-hrvaškega *Dragonja* in beneškoitalijanskega *largon* Furlan, 2015, 2017.

9 Med slovenskim Alasijevim gradivom je več primerov, v katerih je sufiks *-ica* zapisan kot *-ifa*, npr. *iunifa* 'manza', *ribnifa* 'peščiera', *matifa* 'menta' itd.

10 Na to hrvaško besedo me je opozoril dr. Goran Filipi.

Dalmatinova in Megiserjeva *odica* in Alasijeva *godica* sta namreč le tri od številnih drugih potrditev za obstoj te besede v slovenščini, prim. v 18. stoletju *ribiška šiba s'vodizo* 'arundo piscaria' [ribiška šiba z vodico], *s'vodizo loviti* 'hamare' [z vodico loviti], *en ribiški ternik, ali vodiza* 'piscarius hamus' [en ribiški trnek ali vodica] (Kastelec-Vorenc), *is'tárniKom, vodízo, ali is'šnóro lovy* [is trnekom, vodico ali is šnoro lovi] (Hipolit), *vodiza* 'Fischerschnur, funiculus piscatorum' [vodica] (Pohlin), *vudiza* 'Angel, tern', 'Fischangel, ternik, tern' [vudica] (Gutsman), v 19. stoletju *vódiza* 'Angel, tèrnek', *vóda, vódiza* 'Fischangel' (Murko, 1833), *údica, udička* 'Angel, Fischangel' (Janežič, 1851), *voda, vodica* 'Fischangel, ternek' (Cigale, 1860), *vóda, uda* (Pleteršnik po Oroslavu Cafu), *vódica* 'Fischangel' (Pleteršnik),¹¹ pkm. *vódica* 'odica, trnek za ribolov' (Novak, 1996).¹² Tako sln. *vódica* kot tudi *vóda* imata dobro znane sorodnike v večini slovanskih jezikov (npr. stcsl. *odica* 'trnek', hrv. *údica* 'isto', č. *udice*, stp. *wędzica* 'kaveljček' itd.; csl. *oda* 'trnek', č. *uda* 'isto', p. dial. *węda* itd.), kar dopušča rekonstrukcijo samoglasniško vzglasnih psl. besed **odica* in **oda* s pomenom 'trnek', ob njiju pa najverjetneje tudi **odv* = slovin. *vqd* 'ribiška mreža za lov jegulij', r. dial. *ud* 'lovljenje rib s trnkom' (ESSJ, II, 241; ĚSSJ, 40, 12 s., 10 s.).

V slovenščini se praslovanska beseda za trnek večinsko pojavlja s protetičnim *v-*. Do sedaj je obstoj slovenskega protetičnega *g-* potrjeval le Alasijev zapis, na katerega je opozoril že Šavli, 1960/1961, 28,¹³ danes pa mu lahko dodamo še sodobno kraško gradivo.

Sodobno kraško 'hycä 'trnek'

V Križu je bilo nedavno namreč evidentirano 'hycä 'trnek', na Kontovelu pa le v izglasju rahlo drugačno 'hycä 'isto' (Cossutta, 2015, 147).¹⁴ Sodobni kraški refleksi psl. **ōdica* s *-c-* < sln. **-tc-* < sln. **-dc-* tako kot npr. hrv. *údica* potrjuje stari akut na osnovi in zato slovensko redukcijo ponaglasnega *-i-*. Preseneča pa, da imata sodobna refleksa 'hycä/'hycä kraški visoki sprednje-srednji samoglasnik *y* za nosniški samoglasnik **o* namesto pričakovanega refleksa *u* kot v 'put < *pōt, žaluc < *želōdъcъ, 'mukä < *mōka itd. (Cossutta, 2001, 17). Do sedaj tak refleks iz **o*, kolikor mi je znano, ni bil evidentiran. Kraški visoki sprednje-srednji samoglasnik *y* je po splošnem prepričanju razvit iz *u* < psl. **u* v dolgih zlogih, npr. *klēbýk* 'klobuk' (Ramovš, 1935, 61). Zaradi precejšnje formalne in popolne pomenske prekrivnosti z Alasijevim *godifa* in

drugim slovenskim ter slovanskim gradivom za 'hycä/'hycä le zaradi nepričakovanega *y* ne bi bilo smiselno iskati drugačne sorodstvene povezave.

Sodobno kraško 'hycä 'trnek', 'mysk 'mozeg' in istrsko pō'lyžák 'klopotec, podložek' z *y* ← **o/o* kot posledico mednarečnega prekrivanja

Za govor Križa obstaja primerljiv nepričakovan refleks *y* pri besedi za mozeg, ki se glasi 'mysk (Cossutta, 2001, 17) = 'musk (Logar, 1996 (= 1981), 261), čeprav bi za prvotni kratko padajoči **ō*, ki ga je imela psl. beseda **mōzgv* = sln. *mōzg* = hrv. *mōzak, mōzga* itd., pričakovali kriški refleks **'musk* z *u* kot v 'nuč 'nōč', 'dum 'dōm', 'nus 'nōs' itd. (Cossutta, 2001, 17). Na ta nenavaden refleks kriškega 'mysk sta opozorila že Logar (Logar, 1996 (= 1981), 261) in Cossutta (Cossutta, 2001, 17). Obe besedi, tj. 'mysk in 'hycä 'trnek', združuje, da imata *y*, na mestu, kjer bi se pričakovan sistemski kriški refleks glasil *u*.

Primerljivo nepričakovano fonetično realizacijo sem (za sedaj (?)) našla le še v istrskem rižanskem govoru Puč in Škofij ter šavrinskem Krkavč. V Pučah imajo *y* iz sln. **u*: (npr. 'lyna 'luna', 'kla'byk 'klobuk'), *u* iz sln. **ō* (npr. 'nus 'nōs', 'nuč 'nōč'), toda *o* < sln. **o* < psl. **o* (npr. *pōt* < **pōtъ*, 'sōdra < **sōd(b)ra*). Enake reflekse za sln. **u*: in **ō* imata tudi govora Škofij in Krkavč, refleksi psl. **o* pa je v Škofijah *uō*, prim. *suōdra, puōt* (Todorović, 2017), v Krkavčah pa *o*, prim. 'mōš 'mōž' (Todorović, 2015b). V teh treh govorih se beseda za klopotec, ki se podloži kokoši v gnezdo, glasi *pō'lyžák* 'klopotec' (Puče – Todorović, 2018, 217), *pa'lyžek* (Škofije – Todorović, 2017, 194) in *pu'lyžak* (Krkavče – Todorović, 2015b, 135), kar ustreza svetoantonski *pa'lužek* (Todorović, 2018, 217), južnonotranjski *palūžak* 'jajce, ki se pusti na gnezdu, da kokoši nesejo' (Rigler, 1963, 102 op. 5), pkm. *polōužek*, g -ška 'klopotec, podleček, gnilo jajce' (Novak, 1996) in knjižni *podlōžek*, g -žka ter vsebuje izhodiščni ojevski samoglasnik **pod-lož-ōkv* = hrv. *pōdložak, -ška* 'podstavek'.

Vsem trem primerom je skupen refleks visokega sprednje-srednjega samoglasnika *y* na mestih, kjer bi v njihovem govoru pričakovali sistemski ujevski refleks, naj gre za izvorni nosni samoglasnik **o*, ki se v kraškem narečju razvije v samoglasnik *u* in ne *y*, kot kažeta 'hycä/'hycä, ali za izvorni cirkumfektirani oziroma dolgi *o:*, ki se v kraškem narečju pa tudi v istrskih govorih Puč, Škofij in Krkavč razvije v samoglasnik *u* in ne *y*, kot kažejo kraško kriško 'mysk in istrsko rižansko *pō'lyžák* (Puče), *pa'lyžek* (Škofije) in

11 Pleteršnikov slovar ne prinaša podatka iz Alasijevega slovarja in zato zapis *godifa* tudi ni bil upoštevan v ESSJ.

12 Ramovš 1997 (= 1921), 232 navaja bkr. *údica*, kar je zaradi *-u-* < **-o-* izposojeno iz hrv.

13 Šavli l.c. opozarja na kraška primera z enaki protetičnim soglasnikom *γuāsa* 'osa' in *γombrelin* 'dežnik', prim. it. *ombrella* 'isto', it. tržaš. *ombrelin* (Doria, 1987), furl. *ombrelin* (NP).

14 V Križu se ista beseda rabi tudi v besedni zvezi *šur pār hyci*, ki poimenuje plutovino pri vrvcici za trnek, it. *sughero della lenza* (masedola) (Cossutta, 2015, 150), in bi jo bilo dobesedno treba razumeti kot 'plutovina pri trnku'.

šavrinsko *pu'lyžak* (Krkavče). To skupno odstopanje od znanih sistemskih narečnih razvojev kaže, da so se vsi trije primeri na razvojni stopnji z dolgim ujevskim refleksom **'gu:dica*, **'mu:zg* in **pod'lu:žak* vključili v sistemski narečni razvoj izvornega slovenskega **u* v dolgih zlogih, kar je povzročilo, da so **'gu:dica*, **'mu:zg* in **pod'lu:žak* dobili enak samoglasnik *y*, kot ga je dobila npr. beseda **lu:na* > *'lynä* (Križ), *'lyna* (Puče, Škofije, Krkavče). Odgovor na vprašanje, zakaj se je tako navidezno fonetično iztirjenje udejanilo le pri tu prepoznanih, torej redkih primerih, bi bilo treba iskati v mednarečnem prekrivanju. Razvojne stopnje **'gu:dica*, **'mu:zg* in **pod'lu:žak* so morale šele sekundarno postati sestavni del narečnega sistema notranjskega tipa, v katerem je dolgi **u*: prešel v *y*, razvojne stopnje iz slovenskega **ǫ* (< psln. **ǫ*) in **ǫ* (< psln. **ǫ̇*) pa v njem še niso dosegle razvojne stopnje ujevskega samoglasnika, kot potrjuje sodobno kraško stanje.

Naloga slovenske dialektologije je, da je pozorna, izpostavlja in rešuje tudi posamezne fonetične posebnosti, ki kot ostanek mednarečnih prekrivanj preteklih dob dandanes niso več prepoznavne kot del sistemskih narečnih razvojev.

Naj še izpostavim, da Alasijevo gradivo ujevskih refleksov kraškega tipa iz psl. **ǫ* ne potrjuje, zato njegova *godica* z *o* in ne z *u* odraža beneškoslovenski fonetični razvojni tip, skupaj s kraškim *'gyčä/'gyčä* pa kaže, da je zahodno beneško-kraško jezikovno območje določala beseda **'godica* z vzglasnim protetičnim *g-* kot razvojnim produktom iz protetičnega **u-*.

SKLEPNE UGOTOVITVE

Slovenski fitonim *'ručula/'ryčula* 'rukola', ki je bil zabeležen v govoru Dekanov, predstavlja ob prav tako istrskem *vinčist'jə*, *vinčəštjə* 'binkošti' (Dekani) in južnotranjskem *ščədəlca* 'skodelica' (Dolnje Vreme, Vrbovo), *št'jdēlca* 'isto' (Harije) šele tretji prepoznani primer delovanja sekundarne palatalizacije velara pred prednjim *ú* kot odrazom nenaglašene slovenskega *u* iz praslovanskega **u*. Razvoj narečnega *ú* iz *u* je v slovenščini zelo star in se je moral udejaniti še pred vseslovenskim naglasnim umikom tipa *zvezda*, katerega delovanje se projicira v 12. stoletje.

V italijansko-slovenskem slovarju Alasia da Som-

maripa iz leta 1607 sta bili med številnimi zahodnimi dialektizmi iz Devina z okolico zabeleženi tudi dve zanimivi glosi *paurie 'grancipori'*, tj. 'široka rakovica', in *godifa 'hamo'*, tj. 'trnek'.

Sodobni ustreznik prve glose je bil šele pred kratkim ponovno potrjen v narečnem govoru kraja Nabrežina/Aurisina (Italija) kot *pə'ur/po'ur*, v govoru kraja Križ/Santa Croce in Kontovel/Contovello (oboje Italija) pa kot *pə'yr*.

Enako je bil ustreznik Alasijeve glose *godifa* šele v sodobnem času ponovno evidentiran kot *'gyčä* v Križu/Santa Croce in kot *'gyčä* v Kontovelu/Contovello, oba s *-c-* iz soglasniškega zaporedja *-tc-* < *-dc-*, nastalega po delovanju vokalne redukcije.

Medtem ko je prvi primer izredno pomemben za romansko historično dialektologijo, ker kot izposojenka odraža romansko fonetično-naglasno paroksonirano razvojno stopnjo **pa'u:ru* iz lat. *pagūrus*, ki je kasneje dala sodobno italijansko beneško (*granci-*)*pòro*, je drugi enako kot obravnavana dekanska *'ručula/'ryčula* 'rukola' pomemben za slovensko historično dialektologijo in kaže, da se je slovenski narečni *-y-* v besedi, ki jo je treba povezati s slovensko *vǫdica* 'trnek' (Pleteršnik), hrvaško *ūdica* 'isto', češko *udice*, staropoljsko *wędzica* 'majhen trnek' iz praslovanske **(u)ǫdica*, razvil iz prvotnega slovanskega nosniškega samoglasnika **-ǫ-*. Primer torej kaže na fonetično iztirjenje in na do sedaj še neprepoznan, izoliran narečni fonetični razvoj, ki je zajel prvotni slovenski samoglasnik *o* (iz praslovanskega **ǫ* ali **o*), najverjetneje v procesu slovenskega mednarečnega prekrivanja. Enak fonetični razvojni proces je botroval tudi nastanku narečnega *'mysk* 'mozeg' (Križ/Santa Croce) za praslovansko **mǫzgb*, istrskega *po'lyžak* 'podložek (jajce)' (Puče), *pa'lyžek* 'isto' (Škofije), *pu'lyžak* (Krkavče) ob fonetično pričakovano razvitem knjižnem *podlōžek* < **pod-lož-ьkь*.

Pri primeru *godifa* (Alasia), *'gyčä* (Križ/Santa Croce), *'gyčä* (Kontovel/Contovello) je treba izpostaviti tudi, da se praslovanski protetični soglasnik **u-* kot *g-* potrjuje tudi v hrvaškem narečnem *gōdica* 'trnek', evidentiranim v jugovzhodnem delu Istre.

Katera koli beseda, najsi narečna, knjižna ali zgodovinska, je le sredstvo v funkciji jezikovne komunikacije toliko časa, dokler diahrona analiza ne razkrije njene globlje sporočilnosti, ki jo šele povzdigne v neprecenljivi kulturnozgodovinski dokument.¹⁵

15 Prispavek je nastal v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARRS.

FROM PRIMORSKA LEXIS IV

Metka FURLAN

SRC SASA, Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language, Novi trg 2, 1000 Ljubljana, Slovenia
e-mail: metka.furlan@zrc-sazu.si

SUMMARY

The article discusses the Slovenian plant name *'ručula/ryčula* 'rocket', attested in the local dialect of Dekani, which alongside Istrian *vînčist'ja*, *'vinčastja* 'Pentecost' (Dekani) and South-Notranjsko *ščadêlca* 'cup' (Dolnje Vreme, Vrbovo), št *'jêlca* 'id.' (Harije) constitutes the third identified example of the operation of secondary palatalization of velars in front of *ü*, which regularly developed from an unaccented Slovenian *u* < Proto-Slavic **u*.

The dictionary of Alasia da Sommaripa, dating back to 1607, is found to record an additional two interesting instances of vernacular vocabulary, viz. *paurie* 'grancipori', i.e. 'edible crab, brown crab', and *godifa* 'hamo', i.e. 'fishhook'. The living descendants of the first of these have only recently been recovered from the local dialect of Nabrèžina/Aurisina (Italy), where the word has been recorded as *paur/po'ur*, as well as Križ/Santa Croce and Kontovel/Contovello (both Italy), which attest to a form *paur*. Likewise has Alasia's *godifa* now found its exact modern counterparts in *'gycä*, reported from Križ/Santa Croce, and *'gycä*, documented in Kontovel/Contovello. While the first, being a Roman loan, preserves the petrified phonetic stage **pa'u:ru* from the original Lat. *pagūrus* and modern Venetian *-pòro*, the second, featuring a Slovenian dialectal *-y-* as the reflex of Proto-Slavic **-q-* (cf. Slovenian *vòdica* 'fishhook' (Pleteršnik), Croatian *ùdica* 'id.', Czech *udice*, Old-Polish *wędzica* 'little hook' < Proto-Slavic **(u)q̑dica*), attests to a less known but hardly isolated phonetic development that affected the original Slovenian vowel *o* (which in turn finds its source in Proto-Slavic **q* or **o*) in the process of interdialectal overlapping (cf. also *'mysk* 'marrow' (Križ/Santa Croce) < Proto-Slavic **mǫzgb*, Istrian *po'lyžák* 'rotten egg' (Puče), *pa'lyžek* 'id.' (Škofije), *pu'lyžak* (Krkavče), but in the standard language *podlôžek* < **pod-lož-ьkь*).

Interestingly, an identical outcome of the Proto-Slavic prothetic consonant **u-* in the word for fishhook has also been identified in Croatian dialectal *gòdica*, documented in southeastern Istria.

Keywords: secondary palatalisation of velars, Slovenian front vowels, Slovenian vocalism, Slovenian, Slovenian dialectology, interdialectal overlapping, loan-words

KRAJŠAVE

brk. = belokranjsko; csl. = cerkvenoslovansko; č. = češko; dial. = dialektično; frc. = francosko; ftn = fitonim, rastlinsko ime; furl. = furlansko; g = genitiv, rodilnik; gr. = grško; hrv. = hrvaško; istr. ben. = istrsko beneško; it. = italijansko; it. ben. = italijansko beneško; it. bizj. = italijansko bizjaško; it. knjiž. = italijansko knjižno; it. tržaš. = italijansko tržaško; južnonotr. = južnonotranjsko; lat. = latinsko; mugl. = muglizansko; p. = poljsko; pkm. = prekmursko; psl. = praslovansko; psln. = praslovensko; r. = rusko; rom. = romansko; sln. = slovensko; slovin. = slovinsko; stcsl. = starocerkvenoslovansko; stp. = staropoljsko; špan. = špansko; vulg. lat. = vulgarno latinsko

VIRI IN LITERATURA

Alasia da Sommaripa, G. (1607): Slovar italijansko-slovenski, druga slovensko-italijanska in slovenska besedila. Videm 1607. Ljubljana, Devin-Nabrežina, Trst, Založba Mladinska knjiga in Založništvo tržaškega tiska.

Battisti, C. & G. Alessio (1950–1957): Dizionario etimologico italiano I–V. Firenze, G. Barbera editore.

Benkovič, A. (1922): Slovensko-latinsko-nemški rastlinski imenik slovenskih dežel. Ljubljana, Izdala Slovenska šolska matica.

Bevk, S. (1927): Botanika za šolo in dom. (S 304 slikami in 41 podobami v barvotisku.) Izdaja s ključem za določevanje važnejših cvetnic in praprotovk, ki rastejo po slovenskem ozemlju kraljevine SHS. Ljubljana, Državna zaloga šolskih knjig in učil.

Boerio, G. (1867): Dizionario del dialetto veneziano. Terza edizione aumentata e corretta. Venezia, Reale tipografia di Giovanni Cecchini.

Cigale, A. A. (1860): Deutsch-slovenisches Wörterbuch I–II. Herausgegeben auf Kosten des Hochwürdigsten Herrn fürstbischofes von Laibach Anton Alois Wolf. Laibach, Gedruckt bei Josef Blasnik.

Cossutta, R. (2001): Narečna podoba Križa pri Trstu. Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper.

Cossutta, R. (2015): Ribiška jezikovna in kulturna dediščina v Tržaškem zalivu in slovenski Istri. Koper, Univerzitetna založba Annales.

Cossutta, R. & F. Crevatin, SDLA-SI (2006): Slovenski dialektološki leksikalni atlas slovenske Istre (SDLA-SI) II. Koper, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Založba Annales.

Domini, S., Fulizio, A., Miniussi, A. & G. Vittori (1985): Vocabolario fraseologico del dialetto "bisiac". Bologna, Cappelli editore.

Doria, M. (1987): Grande dizionario del dialetto triestino: storico, etimologico, fraseologico. Con la collaborazione di Claudio Noliani. Trieste, Il meridiano.

Erjavec, F. (1879): Iz pótné torbe. Letopis Matice slovenske za leto 1879, 1879, 118–147.

ESSJ II (1982): Etimološki slovar slovenskega jezika II. Ljubljana, Mladinska knjiga, Založba ZRC.

ĖSSJa (1974–): Ėtimologičeskij slovar' slavjanskih jazykov I–. Moskva, Nauka.

Filipi, G. & B. Buršič Giudici (2012): Istromletački lingvistički atlas (ImLA) / Atlante Linguistico Istroveneto (ALIV) / Istrobeneški lingvistični atlas (IbLA). Zagreb – Pula, Dominović, Znanstvena udruga Mediteran, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

Filipi, G. & B. Buršič Giudici (2013): Lingvistički atlas pomorske terminologije istarskih govora (LAPTIG) / Atlante Linguistico della Terminologia Marinesca delle Parlate Istriane (ALTeMOIs) / Lingvistični atlas pomorske terminologije istrskih govorov (LAPTIG). Zagreb – Pula, Dominović, Znanstvena udruga Mediteran, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

Frisk, H. (1973): Griechisches etymologisches Wörterbuch II. Zweite, unveränderte Auflage. Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag.

Furlan, M. (2015): Sull'idronimo Dragonja/Dragogna. V: Torkar, S. (ur.): Slovanski jeziki v stiku z neslovanskimi: diahroni onomastični pogled / Slavic/Non-Slavic language contact in the area of diachronic onomastics. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 73–87.

Furlan, M. (2017): Iz primorske leksike 3. Annales, Series Historia et Sociologia, 27, 3, 651–662.

Furlan, M. (2018): Sekundarna palatalizacija velara pred nenaglašnim prvotnim slovenskim u: istrsko gradivo. V: Cossutta, R. (ur.): Tromeje dialektov brez meja. Koper, Založba Annales, ZRS Koper, 181–190.

Glowacki, J. (1913): Flora slovenskih dežel. 2. snopič. Ljubljana, Izdaja Slovenska šolska Matica v Ljubljani.

Godnič-Godini, N. (1984): Gradivo za kraški leksikon II: Romanizmi oz. furlanizmi. Slovensko morje in zaledje, VII, 6–7, 107–128.

Greenberg, M. (2002): Zgodovinsko glasoslovje slovenskega jezika. Maribor, Aristej.

Gutsman, O. (1789): Deutfch=windifches Wörterbuch mit einer Sammlung der verdeutfchten windifchen Stammwörter, und einiger vorzüglichern abstammenden Wörter. Klagenfurt: Kleinmayer.

Hipolit, N. (1711–1712): Dictionarium trilingue ex tribus nobilissimis Europae linguis compositum. In anteriori parte Latino-Germanico-Sclavonicum in posteriori parte Germanico-Sclavonico-Latinum 1711/12. Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.

Jakomin, D. (1995): Narečni slovar Sv. Antona pri Kopru. Trst, Škedenjski etnografski muzej.

Janežič, A. (1851): Popolni ročni slovar slovenskega in nemškega jezika. Slovensko-nemški del. Celovec, V založbi J. Sigmundove knjigarnice.

- Kastelec-Vorenc (1680–1710) (1997):** Slovensko-latinski slovar. Po: Matija Kastelec - Gregor Vorenc, Dictionarium Latino-Carniolicum. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Kosovitz, E. (1968):** Dizionario-vocabolario del dialetto triestino e della lingua italiana. Trieste, Libreria internazionale Italo Svevo.
- Logar, T. (1996):** Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave. Ljubljana, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- Machek, V. (1954):** Česká a slovenská jména rostlin. Praha, Nakladatelství Československé akademie věd.
- Megiser, H. (1592):** Slovenisch-deutsch-lateinisches Wörterbuch, Neugestaltung und Faksimile der ersten Ausgabe aus dem Jahre 1592, Bearbeitet von Annelies Lägheid, Slovensko-nemško-latinski slovar.
- Murko, A. J. (1833):** Slovensko-nemški in nemško-slovenski ročni besednik. Grätz, Verlag der Franz Ferstl'schen Buchhandlung.
- Novak, F. (1996):** Slovar beltinskega prekmurskega govora. Murska Sobota, Pomurska založba.
- NP (2004):** Il nuovo Pirona: Vocabolario friulano. Udine, Società filologica friulana.
- Piskernik, A. (1951):** Ključ za določanje cvetnic in praprotnic. Ljubljana, Državna založba Slovenije.
- Pleteršnik, M. (2006):** Slovensko-nemški slovar 1894–1895. Ljubljana, Založba ZRC.
- Pohlin, M. (1781):** Tu malu besedishe treh jesikov 1781. München 1972, Dr. Dr. Rudolf Trofenik.
- Ramovš, F. (1935):** Historična gramatika slovenskega jezika VII: Dialekti. Ljubljana, Založila Učiteljska tiskarna.
- Ramovš, F. (1950):** Relativna kronologija slovenskih akcentskih pojavov. Slavistična revija 3, 1–2, 16–23.
- Ramovš, F. (1997):** Zbrano delo: Druga knjiga. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Rigler, J. (1958):** Notranjski nepoudarjeni y in razvoj u-ja v slovenščini. Slavistična revija, 11, 3–4, 206–218.
- Rigler, J. (1963):** Južnotranjski govori: Akcent in glasoslovje govorov med Snežnikom in Slavnikom. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Rohlf, G. (1966):** Grammatica storica della lingua italiana e dei suoi dialetti: Fonetica. Traduzione di Salvatore Persichino. Torino, Giuglio Einaudi editore.
- Simonović, D. (1959):** Botanički rečnik imena biljaka. Beograd, Izdavačka ustanova Srpske akademije nauka.
- Skok, P. (1973):** Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika III. Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- SNB (2012):** Slovar novejšega besedja slovenskega jezika. Ur. Aleksandra Bizjak, Marko Snoj. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU
- Šavli, G. (1960/1961):** Contributi alla conoscenza del Vocabolario italiano e schiavo di Alasia da Sommaripa. Roma, Tesi di laurea.
- Štrekelj, K. (1889):** Beiträge zur slavischen Fremdwörterkunde I. Archiv für slavische Philologie XII, 451–486.
- Todorović, S. (2015a):** Šavrinsko in istrskobeneško besedje na Piranskem. Koper, Libris.
- Todorović, S. (2015b):** Slovensko istrsko izrazje v zaledju Kopra: Boršt, Krkavče in Tinjan. Koper, Libris.
- Todorović, S. (2017):** Narečna raznolikost v okolici Kopra: Dekani, Hrvatini, Škofije. Koper, Libris.
- Todorović, S. (2018):** Raznovrstnost narečnih govorov na Koprskem: Bertoki, Puče, Sveti Anton. Koper, Libris.
- Todorović, S. & R. Koštiál (2014):** Narečno besedje piranskega podeželja: Nova vas nad Dragonjo, Padna, Sveti Peter. Koper, Univerza na Primorskem. Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales.
- Vajs, N. (2003):** Hrvatska povijesna fitonimija. Zagreb, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Vermeer, V. (1979):** Proto-Slavonic *u in Kajkavian. Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, 22, 1, 171–177.
- Vermeer, V. (1987):** Further Evidence of Fronted Reflexes of PSI *u in Kajkavian. Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, 30, 2, 99–100.
- Zudini, D. & P. Dorsi (1981):** Dizionario del dialetto muglisano. Udine, Casamassima Editore.